



Evli Bireylerde Evlilikte Sorun Çözme ve Suçu Affetme

Problem Solving and Forgiveness in Marriage among Married Individuals

Yasemin SAATCİ¹, Meryem VURAL BATIK²

¹Atakum Onur Ateş Anadolu Lisesi, Samsun
• saatciybb@gmail.com • ORCID > 0009-0006-5018-3521

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Samsun
• meryem.vural@omu.edu.tr • ORCID > 0000-0002-7836-7289

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 26 Mayıs/May 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 25 Haziran/June 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt – Volume:** 6 | **Sayı – Issue:** 1 | **Sayfa/Pages:** 55-69

Atıf/Cite as: Saatci, Y., Vural Batik, M. "Evli Bireylerde Evlilikte Sorun Çözme ve Suçu Affetme"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), Haziran 2025: 55-69.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Meryem VURAL BATIK

EVLİ BİREYLERDE EVLİLİKTE SORUN ÇÖZME VE SUÇU AFFETME

ÖZ

Bu araştırma, evli bireylerin evliliklerinde kullandıkları sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. İlişkisel tarama modeliyle yürütülen çalışmada, veriler çevrimiçi anket yöntemiyle toplanmıştır. Türkiye'nin farklı bölgelerinden, çeşitli yaş gruplarına, evlilik süresi ve sosyoekonomik düzeylere sahip toplam 250 evli birey çalışmaya katılmıştır. Veriler, "Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği" ve "Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği" ile toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kadınların affetme düzeyleri erkeklere kıyasla daha yüksek bulunmuştur; ancak cinsiyete göre sorun çözme becerilerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Evlilikte hiç tartışmadığını veya nadiren tartıştığını beyan eden bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları sık sık veya çok sık tartıştığını beyan eden bireylere göre daha yüksek, suçu affetme toplam puanları ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, aile danışmanlığı ve evlilik terapisi uygulamalarına yönelik öneriler geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Sorun Çözme, Affetme, Evlilik Doyumu, Evlilik Çatışması.



PROBLEM SOLVING AND FORGIVENESS IN MARRIAGE AMONG MARRIED INDIVIDUALS

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between conflict resolution approaches and forgiveness levels among married individuals. The research employed a correlational design, and data were collected from 250 married individuals across Turkey through an online survey. The participants represented diverse age groups, durations of marriage, and socioeconomic backgrounds. The "Marriage Conflict Resolution Scale" and the "Forgiveness in Marriage Scale" were used as data collection tools. According to the findings, women's forgiveness levels were found to be higher than men; however, no significant difference was found in problem-solving skills according to gender. Individuals who stated that they never or rarely argued in marriage had higher total marital problem-solving scores and

lower total guilt forgiveness scores than individuals who stated that they often or very often argued. The results provide valuable insights for developing practical interventions in family counseling and marital therapy.

Keywords: Marriage, Conflict Resolution, Forgiveness, Marital Satisfaction, Marital Conflict.



1. GİRİŞ

Kişilerin hem kişiliklerinin gelişmesini sağlayan hem de duygusal açıdan doyum sağlayan bir kurum olarak tanımlanan evlilik (Fower, 1993), iki insanın mutlu olmayı amaçladığı, ortak yaşamı planladığı bir kurumdur. Evliliğin nedenleri ve gereği düşünüldüğünde, evlilik yaşamının, evlenen kişilerin psikolojik, biyolojik, sosyal ihtiyaçlarını ve güdülerini gidermeyi amaçladığı gözlenmektedir (Özgüven, 2000). Evlilik ilişkisinin daha sağlıklı sürdürülebilmesi adına çiftlerin, problemleri çözebilmek için gerekli yaklaşımlarda bulunmaları problemlere çözüm üretebilme becerisine sahip olması adına önemli bir adımdır (Koca ve Yüksel, 2017).

Kişiler en fazla iletişimi eşleriyle kurmakta ve aynı zamanda en yüksek beklentileri de eşlerinden duymaktadırlar (Üncü, 2007). Fitzpatrick (2002), evlilik doyumunu etkileyen unsurları ve uyumlu çiftlerin düşünce ile davranış örüntülerini dokuz başlıkta toplamıştır: çatışmalardan kaçınma eğilimi, fikir ayrılıklarını tartışabilme yetisi, uzlaşma becerisi, olumlu sözlü ifadelerin sıklığı, tutarlı sözsüz iletişim, eşe destekleyici davranışlar sergileme, onay gösterme, fikir birliğine ulaşabilme, eleştiriyi azaltma ve genel memnuniyetin yüksek olması. Eşler arasında zaman zaman çatışmaların ortaya çıkması olağandır. Bu tür anlaşmazlıkların nasıl yönetildiği ve bireylerin baş etme becerileri, evlilikten alınan doyum üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Yaşanan çatışmaların yoğunluğu ve sıklığı evlilik doyumunu belirleyen önemli faktörler arasındadır (Tezer, 1986).

İlişkilerde, değerlerde, çıkarlarda, verilerde ve yapısal özelliklerde karşılaşılan farklılıklar çatışmalara neden oluşturmaktadır (Karip, 2003). Çatışmalar evlilik yaşamının evrensel ve doğal bir parçasıyken, eşlerde kaygı ve gerginlik oluşturur (Özgüven, 2000). Çatışma çözümünde nasıl bir yol izleneceği, çatışmanın ne olduğundan daha önemlidir. Çatışma tek başına yıkıcı ya da zarar verici bir süreç değildir, kişilerin çatışmayı ele alış biçimleri çatışmayı yıkıcı hale getirmektedir. Erkekler açısından evlilik doyumunun eşlerin çatışmayı ele alış biçimlerinden daha sıklıkla etkilendiğini ortaya koyulmuştur (Kurdek, 1995). Çatışmanın doğru yönetilmesi durumunda çatışmanın sağlıklı karar verme ve karşılıklı anlayışın gelişmesine, kişiler arası ilişkilerin gelişmesine, yeni düşüncelerin ortaya çıkmasına katkı sağlayacak olumlu sonuçlar da doğurabilmektedir (Chen, 2006; Kurtzberg ve Muller, 2005).

Günlük hayatta yaşanan problemlerin çözümlenebilmesi aile yaşantısındaki en önemli unsurlardan ve sorun oluşturabilecek durumlarda etkili bir problem çözme yöntemi geliştirmek yardımcı bir etken olacaktır. İkili ilişkilerde yaşanan sorun ya da çatışmalarda kişiler bazen inciten taraf olurken bazen de incinen taraf olabilmektedir (Fitzgibbons, 1986). Kişilerarası ilişkilerde incinme-incitmenin yaşandığı durumlarda pozitif duyguları ortaya çıkaran bir kavram olarak kabul gören affetmeden, çift ilişkilerinin de etkilendiği bilinmektedir (Taysi, 2007). Mutlu bir evlilik genellikle genel yaşam memnuniyetine katkı sağladığından, affetmenin evlilik ilişkilerindeki rolü önemlidir. Affetme; bireyin yaşadığı ciddi bir haksızlığa rağmen, öç alma, kin tutma ve olumsuz yargılarda bulunma gibi tepkilerden vazgeçerek, zarar veren kişiye sevgi, şefkat ve merhamet gibi olumlu duygularla yaklaşması olarak tanımlanır (Karakaş, 2014).

Affetme bazı kuramsal modeller çerçevesinden incelendiğinde; Hargrave ve Sells (1997)'in affetmeyi, ilişki adına yeniden güvenin oluşturulmasına olanak vermek ve hata yapanla aynı zamanda hataya maruz kalan kişinin ilişkilerini geliştirmek amacıyla maruz kaldığı incitici davranışa rağmen bu incitici davranış üzerine tartışabilmeleri, şeklinde tanımladıklarını görmekteyiz. Burada, sevgi ve güven kapsamında ele alınan bir affetme kavramı görmekteyiz. Başka bir kuramsal modelde McCullough (2001) affetmeyi, bireyde incindikten sonra ortaya çıkan pozitif motivasyonel değişiklikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Affetme süreci çok boyutlu bir yapıya sahiptir çünkü bireyin affettiği kişi kendisi, başkası ya da belirli bir durum olabilir. Kendini affetme; kişinin zarar hatırlatan uyaranlardan kaçınma eğilimini azaltarak, öz-eleştiri ve kendini cezalandırma gibi eğilimleri geride bırakmasına yardımcı olur (Hall ve Fincham, 2005). Başkalarını affetme ise bireyin kendisine zarar verdiğini düşündüğü başka bir kişiye yönelik olumsuz duygularını olumluya çevirmesi sürecidir (McCullough vd., 1998). Bu affetme, nesnelere, doğa olaylarına veya tanrıya yöneltilen affetmeden farklıdır (Enright vd., 1991; Enright ve Fitzgibbons, 2000). Durumu affetme ise; kişinin durumla ilgili negatif tepkilerinin olumsuzdan olumluya veya nötrü evrilmesi olarak tanımlanmıştır.

Affetme evli çiftlerin yaşam kalitesini artıran bir güce sahiptir (Burchard vd., 2003). Evlilik ilişkisinin ömrünü uzatır ve sürekliliğini güçlendirir (Fincham vd., 2016). Bütün bunlarla beraber, affediciliğin tüm yönlerini azaltan ve öç düzeyini artıran faktörse, çözülmemiş çatışmaların var olmasıdır (Fincham vd., 2007). Kişiler arası ilişkilerde oluşan zarar verici durumları ortadan kaldırma ve ilişkiyi sürdürülebilir kılmada affetmenin önemli bir aracı rolü olduğu görülmektedir (Kaya, 2015). Bu bilgiler ışığında, evli bireylerin evliliklerinde kullandıkları sorun çözme yöntemleri ile affetme düzeyleri incelenmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri, kadın ve erkekler arasında anlamlı ölçüde farklılık göstermekte midir?

2. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri, tartışma sıklığına göre anlamlı ölçüde farklılık göstermekte midir?
3. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri, ayrılık düşüncesine göre anlamlı ölçüde farklılık göstermekte midir?
4. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri, affedilmeyen konuların varlığına göre anlamlı ölçüde farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, evli bireylerin evlilikte kullandıkları sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Mevcut durumu tanımlamaya ve iki ölçek puanları arasındaki birlikte değişimi belirlemeye yönelik olması nedeniyle betimsel nitelikteki tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Araştırma kapsamında, uygun örnekleme yöntemiyle ulaşılan ve gönüllü olarak katılım sağlayan toplam 232 evli birey (140 kadın, 92 erkek) yer almıştır. Katılımcılara ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%	Çocuk Sayısı	n	%
Erkek	92	39.7	Yok	13	5.6
Kadın	140	60.3	Bir	46	19.8
			İki	135	58.2
			Üç	33	14.2
			Dört ve üzeri	5	2.2
Affedememe Durumu	n	%			
Hayır	124	53.4			
Evet	108	46.6			
Tartışma Sıklığı	n	%	Ayrılık Düşüncesi	n	%
Hiç	5	2.2	Hiç	108	46.6
Nadiren	168	72.4	Nadiren	99	42.7
Sık sık	52	22.4	Sık sık	19	8.2
Çok sık	7	3.0	Çok sık	6	2.6

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla üç araç kullanılmıştır:

2.3.1. Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği (ESÇÖ)

Baugh vd. (1982) tarafından geliştirilen ve Hünler (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan bu ölçek, evlilikte karşılaşılan problemleri çözme becerilerine ilişkin algıyı ölçmektedir. Dokuz maddeden oluşan beşli Likert tipi ölçekten alınabilecek puanlar 9 ile 45 arasında değişmektedir. Yüksek puan, bireyin sorun çözme becerilerini yeterli olarak algıladığını göstermektedir (Hünler ve Gençöz, 2003).

2.3.2. Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği (ESAÖ)

Paleari vd. (2000) tarafından geliştirilen ve Akın vd. (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan bu ölçek, 10 maddeden ve iki alt boyuttan (Dargınlık-Kaçınma ve Bağışlama) oluşmaktadır. Altı dereceli Likert tipi ölçek, affetme düzeyini değerlendirmektedir.

2.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcıların demografik bilgileri, tartışma sıklığı, affetme durumu ve ayrılık düşüncesine yönelik sorular yer almaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için etik kurul onayı Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Karar No: 2022-884, Tarih: 28.10.2022). Veriler, 2022 yılı Ekim ve Kasım aylarında çevrimiçi olarak Google Form aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara sosyal medya üzerinden ulaşılmış ve 232 evli bireyden yanıt alınmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alpha katsayıları hesaplanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçeklerin İç Tutarlılık Katsayıları ve Puan Ortalamaları

Ölçek	Cronbach's Alpha	Güvenilirlik Düzeyi	Ortalama
Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği	0.930	Yüksek	33.81
Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği	0.786	Orta	31.99
Dargınlık-Kaçınma Alt Boyutu	0.821	Yüksek	18.47
Bağışlama Alt Boyutu	0.564	Düşük	

Verilerin analizinde normallik varsayımı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile test edilmiştir ($p>.05$). Cinsiyet ve affedememe durumuna göre farklılık Bağımsız Örneklem T-Testi ile; diğer değişkenlere göre farklılık Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Tukey çoklu karşılaştırma testi ile incelenmiştir. Bulgular, ortalama, standart sapma ve yüzde (%) değerleri ile raporlanmış, istatistiksel anlamlılık düzeyi $p<.05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin kadın ve erkekler arasında anlamlı ölçüde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Student t Testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin bulgular.

Ölçekler	Cinsiyet	n	Ortalama	SS	p-değeri
<i>Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği</i>	Erkek	92	36.82	5.81	<0.001
	Kadın	140	31.84	8.55	
<i>Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği</i>	Erkek	92	28.04	9.90	<0.001
	Kadın	140	34.59	9.83	
<i>Dargınlık- Kaçınma</i>	Erkek	92	15.13	6.44	<0.001
	Kadın	140	20.67	7.54	
<i>Bağışlama</i>	Erkek	92	12.91	5.14	.117
	Kadın	140	13.91	4.45	

Araştırmada kadın ve erkek evli bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları ($p<.001$) ile evlilikte suçu affetme toplam puan ($p<.001$) ve dargınlık-kaçınma alt boyut toplam puanları ($p<.001$) arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Araştırmada evli erkek bireylerin evli kadınlara göre sorunları çözme düzeyi daha yüksek iken, suçu affetme düzeyinin (veya toplam puanı) daha düşük olduğu belirlenmiştir. Kadın ve erkek evli bireylerin bağışlama alt boyut toplam puanları arasında ise anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p=.117$; Tablo 3).

Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin tartışma sıklığına göre anlamlı ölçüde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin tartışma sıklığına göre farklılaşmasına ilişkin bulgular.

Ölçekler	Tartışma Sıklığı	n	Ortalama	SS	p-değeri
<i>Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği</i>	Hiç	5	40.40 a	4.28	<0.001
	Nadiren	168	36.02 a	6.06	
	Sık sık	52	27.46 b	8.87	
	Çok sık	7	23.29 b	8.96	
<i>Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği</i>	Hiç	5	16.40 b	8.29	<0.001
	Nadiren	168	30.39 a	9.96	
	Sık sık	52	38.42 a	8.49	
	Çok sık	7	33.86 a	8.03	
<i>Dargınlık- Kaçınma</i>	Hiç	5	9.60 b	4.16	<0.001
	Nadiren	168	16.85 ab	6.85	
	Sık sık	52	24.06 a	7.23	
	Çok sık	7	22.43 a	6.21	
<i>Bağışlama</i>	Hiç	5	6.80 b	4.21	.004
	Nadiren	168	13.54 a	4.91	
	Sık sık	52	14.37 a	3.95	
	Çok sık	7	11.43 ab	2.15	

Araştırmada tartışma sıklığına göre bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları ($p<.001$) ile evlilikte suçu affetme toplam puan ($p<.001$) ve alt boyut toplam puanları ($p<.01$) arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Evlilikte hiç tartışmadığını veya nadiren tartıştığını beyan eden bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları sık sık veya çok sık tartıştığını beyan eden bireylere göre daha yüksek, suçu affetme toplam puanları ise daha düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin affedilemeyen konuların varlığına göre anlamlı ölçüde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Student t Testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin affedilmeyen konuların varlığına göre farklılaşmasına ilişkin bulgular.

Ölçekler	Affetme	n	Ortalama	SS	p-değeri
<i>Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği</i>	Hayır	124	37.65	5.35	<0.001
	Evet	108	29.42	8.19	
<i>Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği</i>	Hayır	124	27.70	9.70	<0.001
	Evet	108	36.92	8.78	
<i>Dargınlık- Kaçınma</i>	Hayır	124	14.90	6.21	<0.001
	Evet	108	22.58	6.99	
<i>Bağışlama</i>	Hayır	124	12.81	5.31	.014
	Evet	108	14.33	3.89	

Araştırmada evli bireyler arasında eşlerini affedemedikleri konuların varlığına göre bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları ($p<.001$) ile evlilikte suçu affetme toplam puan ($p<.001$) ve alt boyut toplam puanları ($p<.01$) arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Araştırmada hayır diyen bireylerin evet diyenlere göre sorunları çözme düzeyi daha düşük iken, suçu affetme düzeyinin (veya toplam puanı) daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin ayrılık düşüncesine göre anlamlı ölçüde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeylerinin ayrılık düşüncesine göre farklılaşmasına ilişkin bulgular.

Ölçekler	Ayrılık Düşüncesi	n	Ortalama	SS	p-değeri
<i>Evlilikte Sorun Çözme Ölçeği</i>	Hiç	108	38.50 a	4.78	<.001
	Nadiren	99	31.56 b	6.64	
	Sık sık	19	22.47 c	8.90	
	Çok sık	6	22.67 c	8.24	
<i>Evlilikte Suçu Affetme Ölçeği</i>	Hiç	108	25.81 b	8.89	<.001
	Nadiren	99	36.06 a	8.28	
	Sık sık	19	42.79 a	6.46	
	Çok sık	6	42.00 a	6.36	

<i>Dargınlık- Kaçınma</i>	Hiç	108	13.54 c	5.25	<.001
	Nadiren	99	21.31 b	6.32	
	Sık sık	19	28.53 a	4.68	
	Çok sık	6	28.67 a	5.61	
<i>Bağışlama</i>	Hiç	108	12.27 b	5.26	.002
	Nadiren	99	14.75 a	4.03	
	Sık sık	19	14.26 ab	4.17	
	Çok sık	6	13.33 ab	1.97	

Araştırmada ayrılık düşüncesine göre bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları ($p<.001$) ile evlilikte suçu affetme toplam puan ($p<.001$) ve alt boyut toplam puanları ($p<.01$) arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Evlilikte ayrılığı hiç düşünmediğini beyan eden bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları sık sık veya çok sık ayrılmayı düşündüğünü beyan eden bireylere göre daha yüksek, suçu affetme toplam puanları ise daha düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

4. TARTIŞMA

Çatışmalar, insan ilişkilerinin doğal bir parçası olarak görülür ve farklı geçmişlerden gelen bireylerin ortak bir yaşamı sürdürmeye çalıştığı evliliklerde daha sık rastlanabilir. Evlilik, bireyler için bir tatmin ve mutluluk kaynağı olmakla birlikte, aynı zamanda çeşitli sorunların ve anlaşmazlıkların da zeminidir (Güven ve Sevim, 2007). Bu araştırmada, evli kadın ve erkek bireylerin sorun çözme ve affetme düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Erkekler sorun çözmede kadınlara kıyasla daha yüksek puanlar alırken, affetme düzeyleri kadınlardan daha düşüktür.

Erkeklerin sorun çözmede kadınlara kıyasla daha yüksek puanlara sahip olması, literatürdeki bazı çalışmalarla örtüşmekteyken (Çağ, 2013; Durmuş, 2014), bazı araştırmalarla çelişmektedir. Bu çelişkili sonuçların, örneklem grubunun sosyodemografik özellikleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Nitekim Ergül (2017), kadınların daha sık küsme davranışı sergilediklerini ve bunun da kaçınan bir sorun çözme yaklaşımıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu durum, kadınların erkeklere göre daha düşük sorun çözme puanlarına sahip olmasını açıklayabilir. Ancak sorunlara cinsiyet temelli değil, problem odaklı yaklaşılması gerektiği de unutulmamalıdır. Zira iki “iyi” bireyin sağlıklı bir ilişki sürdürememesi mümkündür; önemli olan bireylerin cinsiyeti değil, sorunun kendisidir.

Bazı çalışmalar, kadınların evliliklerinde daha yapıcı sorun çözme stratejileri kullandığını göstermektedir (Çakmak Tolan, 2015; Öner, 2013). Kadınlar, olumsuz bir problemle karşılaştıklarında daha olumlu ve yapıcı yaklaşımlar sergileyebil-

mektedirler. Bu durum evlilik doyumunu da artırmaktadır. Öte yandan, erkeklerin çatışma çözümünde daha fazla kaçınmacı strateji kullandıkları ve bu eğilimin toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Haferkamp, 1991). Rubin ve Brown (1975) ile Gbadamosi ve arkadaşlarının (2014) çalışmaları da kadınların daha işbirlikçi, erkeklerin ise daha rekabetçi yaklaşımlar sergilediklerini ortaya koymaktadır.

Kadınların daha sık çıkış tepkisi göstermesi, geleneksel cinsiyet rolleriyle örtüşmemektedir. Ancak, toplumsal yapıdaki değişimlerin kadın rollerinde dönüşüme neden olduğu gözlenmektedir (Ersoy, 2009). Kadınların eğitim düzeyinin artması, iş yaşamına katılımları ve aile yapılarındaki değişim bu dönüşümde etkili olmuştur (Tallichet ve Willits, 1986). Taluy'un (2013) araştırması da bu dönüşümü destekler niteliktedir; erkeklerin konuşma ve bağlılık puanlarının daha yüksek olduğu ve erkeklerin bazı durumlarda kadınların yıkıcı davranışlarına karşı daha uyumlu tepkiler geliştirdiği belirtilmiştir (Rusbult vd., 1991).

Faulkner vd. (2005), kadınların çatışma çözümünde daha anlatımcı ve dışa vurumcu, erkeklerin ise sözel olmayan stratejileri tercih ettiğini ifade etmektedir. Gottman ve Levenson (1992), kadınların evlilikteki dengeyi sağlama konusunda daha fazla sorumluluk üstlendiklerini ortaya koymuştur. Kadınlar öfkeli tepkiler verseler dahi, erkeklerle kıyasla yapıcı katkılar sunarak çatışmanın çözümünü kolaylaştırmaktadırlar. Buna karşılık, erkeklerin öfkeli tepkileri çatışmanın çözümünü zorlaştırmaktadır (Cohan ve Bradbury, 1997).

Evlilik ilişkilerinin sürdürülebilirliğinde affetme belirleyici bir unsurdur (Kaya, 2015). Affetme sürecinde, incinen kişi öfkesinden vazgeçerek anlayış ve birlik adına olumlu bir tutum benimser (Hebl ve Enright, 1993). McCullough (2001), affetme ile ilişki doyumu arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtirken; Fincham ve Beach (2002) da affetmenin, evlilikte yaşanan olumsuz duyguları hafifleterek doyumu artırdığını ifade etmektedir.

Araştırma bulguları, kadın ve erkeklerin affetme düzeylerinde anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar bazı araştırmalarla örtüşürken (Seyfi, 2017; Sivri, 2019), bazılarıyla çelişmektedir (Ayten ve Tura, 2012; Besim, 2017; Taysi, 2007). Affedicilik konusunda kadınların daha yüksek puan aldığı araştırmalar olduğu gibi (Ayten, 2009; Lawler Row ve Piferi, 2006), erkeklerin daha affedici olduğunu savunan bulgular da mevcuttur (Brown, 2003; Temel, 2013). Orathinkal vd. (2008), kadınların affetme düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu belirtirken, Fincham ve Beach (2002), kadınların affetmeye daha yatkın, erkeklerin ise daha rekabetçi olduklarını ifade etmiştir.

Araştırmada evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri ile tartışma sıklığına göre arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Evlilikte hiç tar-

tışmadığını veya nadiren tartıştığını beyan eden bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları sık sık veya çok sık tartıştığını beyan eden bireylere göre daha yüksek, suçlu affetme toplam puanları ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, çatışma sıklığının sorun çözme yaklaşımından ziyade çatışmaların çözülabilirliği ve yapıcı şekilde yönetilmesiyle ilgili olduğunu düşündürmektedir.

Sorun çözme yaklaşımları ile evlilik çatışması arasındaki ilişkiyi inceleyen literatür sonuçları sorun çözme yaklaşımlarının evlilik çatışmasının azaltılmasında etkili olduğuna göstermektedir (Markman vd., 1993). Çalışmalar genelde çatışma ile problem çözme becerileri arasında negatif bir ilişki olduğuna, ortaya çıkan sorunları etkili bir şekilde çözümleyebilme becerisine sahip evli bireylerin evliliklerinde daha az çatışma yaşadıklarına, daha doyumlu ve uyumlu olduklarına işaret etmektedir (Erbek vd., 2005; Güven, 2005; Hünler ve Gençöz, 2003; McNulty ve Russel, 2010; Sullivan vd., 2010; Wunderer ve Schneewind, 2008). Keller vd. (2005) uygun bir şekilde çözülmemeyen çatışmanın eşlerin kırgın, öfkeli oluşlarını artırarak daha sık çatışma yaşamalarına sebep olduğunu söylemektedirler.

Sorun çözme becerileri yaşamda olduğu gibi evlilikte de oldukça işlevsel bir beceridir. Evlilikte çatışmanın ortaya çıkması kaçınılmazdır. Eşlerin birbiri ile uyuşmayan istek ve ihtiyaçları ne kadar fazlaysa çatışmanın da o kadar sıklıkta yaşanması ihtimaldir. Bu sebeple evlilik çatışmalarının sıklığının sorun çözme yaklaşımlarından etkilenmediği ileri sürülebilir. Fincham (2003), çatışmanın ortaya çıkışını eşler arası iletişim biçimleriyle ilişkilendirmiştir. Bireylerin partner davranışlarını olumsuz anlamlandırması çatışmayı beslemektedir. Aynı şekilde, yıkıcı ve olumsuz davranışların, yapıcı davranışlara göre daha fazla etki oluşturduğu ve çatışmaya zemin hazırladığı gösterilmiştir (Gottman vd., 2001).

Problem yaşayan çiftler problem yaşamayan çiftlere göre daha negatif bir duruş sergilemektedir (Fincham ve Beach, 1999). Evli bireylerin birbirlerinin negatif davranışlarına negatif davranışlarla karşılık verme ve pozitif davranışları negatif davranışlarla bastırması daha fazla olmaktadır (Fincham, 2003; Gottman, 1998). Bu özellikteki çiftlerde eşlerden diğeri tarafından karşılık verilmesi ise kısır döngüyü devam ettirici nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte çatışmayı tamir etme eylemleri de aynı biçimde negatif duyguları kapsamaktadır. Eşlerden en az birinin diğere karşı negatif davranma eğiliminin olduğu çiftler çatışma sırasında daha savunmacı, daha fazla çatışma yönelimli, inatçı, öfkeli, birbirleri ile daha az ilgilenen ve birbirlerini daha az dinleyen ve çiftlerdir (Gottman ve Levenson, 1992). Bir taraftan da fonksiyonelliği yüksek olan evli bireylerin çatışma sırasında yıkıcı eğilimlerini baskılayabildikleri ve yapıcı yollardan baş etmeye çalıştıkları ifade edilmektedir (Verhofstadt vd., 2005).

Affetme düzeyleri ile affedilemeyen konular arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgular da dikkat çekicidir. Eşlerini affedemediklerini belirten bireylerin

sorun çözme puanları düşük, affetme puanları ise yüksek bulunmuştur. Bu durum, kırgınlık düzeyinin arttığı evliliklerde affetmenin daha fazla önem kazandığını göstermektedir.

Son olarak evlilikte sorun çözme yaklaşımları ile affetme düzeyleri ayrılık düşüncesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Evlilikte ayrılığı hiç düşünmediğini beyan eden bireylerin evlilikte sorun çözme toplam puanları sık sık veya çok sık ayrılmayı düşündüğünü beyan eden bireylere göre daha yüksek, suçu affetme toplam puanları ise daha düşük olduğu belirlenmiştir. Kersten (1990), bir çalışmasında evlilik sürecinde yaşanan sorunların aşamalarını incelemiş, evlilik ilişkisinde sorun yaşayan çiftlerle yaptığı birebir görüşmeler neticesinde, evli bireylerin evlilik problemlerini üç aşamadan geçerek yaşadıklarını ifade etmiştir. İlk aşamada, eşler beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle hayal kırıklığı yaşamakta ve sonucunda birbirlerini olumsuz şekilde değerlendirmeye başlamaktadırlar. Bununla beraber, Weingarten ve Leas'ın (1986) sınıflamasının birinci düzeyine benzer şekilde bu aşamada problemleri çözümleme ve eşini hoşnut etmeye yönelik girişimleri sürmektedir. İkinci aşamada evli kişiler, evliliklerinden kaynaklı kayıplarını, kazançlarını karşılaştırmaktadırlar. Evli bireyler, evliliği sürdürme ve ayrılma seçeneklerini düşünmeyle ilgili gel git yaşamaktadırlar. Evlilikle ilgili umutlar henüz yok olmamışken, kuşkular da var olmaktadır. Üçüncü ve son aşamada ise, evliliğin son bulma ihtimali daha belirginleşmekte ve eşten fiziksel olarak uzaklaşma, problemlerden kaçınma gibi davranışlar da varlığını göstermektedir. İşte bu konumda evli bireylere çatışma çözümü, iletişim ve sorun çözme becerileri gibi beceri alanlarında alabilecekleri desteklerin ne kadar gerekli olduğu önem kazanmaktadır.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Bu araştırma çeşitli sınırlılıklara sahiptir. Katılımcılar çevrimiçi anket yöntemiyle gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Bu durum, örneklemin araştırma evrenini tam olarak temsil etme kapasitesini sınırlamaktadır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise kullanılan ölçeklerin öz bildirim temelli olmasıdır. Bu nedenle, verilen yanıtların öznel nitelikte olma olasılığı bulunmaktadır. Ayrıca araştırma, Türkiye'de görece küçük bir katılımcı grubu ile gerçekleştirilmiştir; bu da elde edilen bulguların farklı kültürel bağlamlara genellenebilirliğini kısıtlamaktadır.

Gelecekteki çalışmalarda, daha geniş ve demografik açıdan daha çeşitli örneklemlemlerle veri toplanması önerilmektedir. Ayrıca, boylamsal araştırma tasarımlarıyla, sorun çözme ve affetme süreçlerinin zamana bağlı olarak nasıl değiştiği incelenebilir. Türkiye'de yürütülen bu çalışma, yerel bağlamda evlilik dinamiklerini anlamaya yönelik önemli bir katkı sunmakla birlikte, kültürel farklılıkların daha derinlemesine ele alınması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Kamu politikalarının, evliliklerde duygusal bağların güçlendirilmesini hedefleyen sosyal destek programlarını içerecek şekilde yapılandırılması önerilmektedir. Aile içi iletişim ve çatışma çözme becerilerine yönelik eğitimlerin, evlilik öncesi danışmanlık programlarına entegre edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, aile danışmanlığı ve terapi süreçlerinde çiftlerin sorun çözme becerilerini geliştirmeye yönelik yapılandırılmış eğitim programları oluşturulmalıdır. Affetme davranışını teşvik eden tekniklerin kullanılması, çatışmaların duygusal etkilerini azaltarak evlilik doyumunu artırma potansiyeli taşımaktadır.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): YS(70%), MVB(30%)

Veri Toplanması (Data Acquisition): YS(70%), MVB(30%)

Veri Analizi (Data Analysis): YS(70%), MVB(30%)

Makalenin Yazımı (Writing Up): YS(70%), MVB(30%)

Makalenin Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): YS(70%), MVB(30%)

KAYNAKÇA

- Akin, A., Çolak, T. S., & Eroğlu, N. (2012, June). Turkish version of the Marital Offence-Specific Forgiveness Scale (MOFS). Paper presented at the International Interdisciplinary Social Inquiry Conference-IISIC, June, 17-21, Bursa, Turkey
- Ayten, A. (2009). Affediliclik ve din: Affetme eğitimi ve dindarlıkla ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 111-128.
- Ayten, A., & Tura, H. (2017). Affetme ve dindarlık, hayat memnuniyetini nasıl destekler? *İslami İlimler Dergisi*, 12(3), 27-54.
- Besim, G. (2017). *Üniversite öğrencilerinde affetme, bitirilmemiş işler ve öfke* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Brown, R. P. (2003). Measuring individual differences in the tendency to forgive: Construct validity and links with depression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 759-771.
- Burchard, G. A., Yarhouse, M., & Killian, M. (2003). A study of two marital enrichment programs and couples' quality of life. *Journal of Psychology and Theology*.
- Çağ, P., & Yıldırım, İ. (2013). Relational and personal predictors of marital satisfaction. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çakmak Tolan, Ö. (2015). *Evlilik uyumunun kişilik özellikleri, ilişkiye dair inançlar ve çatışma çözüm stilleri bağlamında yordanması* [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi].
- Chen, M. H. (2006). Understanding the benefits and detriments of conflict on team creativity process. *Creativity and Innovation Management*.
- Cohan, C. L., & Bradbury, T. N. (1997). Negative life events, marital interaction, and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 114-128.
- Durmuş, E. (2014). *Evlili çiftlerin duygusal zeka düzeyleri ile evlilik uyumlarının karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Enright, R. D. (1996). Counseling within the forgiveness triad: On forgiving, receiving forgiveness, and self-forgiveness. *Counseling and Values*, 40(2), 107-127
- Enright, R. D., & Fitzgibbons, R. P. (2000). *Helping clients forgive: An empirical guide for resolving anger and restoring hope*. APA Books.

- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., & Alpkan, R. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.
- Ergül, E. (2017). Çiftlerde küsme davranışının incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Tarı-tışma Metinleri*, 1-12.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği. *Fırat University Journal of Social Sciences*, 19(2), 209-230.
- Faulkner, R. A., Davey, M., & Davey, A. (2005). Gender-related predictors of change in marital satisfaction and marital conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 33, 61-83.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (1999). Conflict in marriage: Implications for working with couples. *Annual Review of Psychology*, 50, 47-77.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2002). Forgiveness in marriage: Implications for psychological aggression and constructive communication. *Personal Relationships*, 9, 239-251.
- Fincham, F. D. (2003). Marital conflict, correlates, structure, and context. *Current Directions in Psychological Science*, 12(1), 23-27.
- Fincham, F. D., Beach, S. R. H., & Davila, J. (2007). Longitudinal relations between forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 542-545.
- Fitzgibbons, R. P. (1986). The cognitive and emotive uses of forgiveness in the treatment of anger. *Psychotherapy*, 23, 629-633.
- Fitzpatrick, N. Y. (2002). *Marital satisfaction and personality*.
- Fowers, B. J. (1998). Psychology and the good marriage: Social theory as practice. *American Behavioral Scientist*.
- Gbadamosi, O., Baghestan, A. G., & Al-Mabrouk, K. (2014). Gender, age and nationality: Assessing their impact on conflict resolution styles. *Journal of Management Development*, 33(3), 245-257.
- Gottman, J. M. (1998). Psychology and the study of marital process. *Annual Review of Psychology*, 49, 169-197.
- Gottman, J., Levenson, R., & Woodin, E. (2001). Facial expressions during marital conflict. *Journal of Family Communication*, 1(1), 37-57.
- Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (1992). Marital process predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(2), 221-233.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Güven, N., & Sevim, S. A. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.
- Hall, J. H., & Fincham, F. D. (2005). Self-forgiveness: The stepchild of forgiveness research. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(5), 621-637.
- Haferkamp, C. J. (1991). Orientations to conflict: Gender, attributions, resolution strategies, and self-monitoring. *Current Psychology*, 10(4), 227-240.
- Hargrave, T. D., & Sells, J. N. (1997). The development of a forgiveness scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 23, 41-62.
- Hebl, J. H., & Enright, R. D. (1993). Forgiveness as a psychotherapeutic goal with elderly females. *Psychotherapy*, 30, 658-667.
- Hünler, O. S., & Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.
- Karakaş, A. C. (2014). Gerçeklik terapisi yönelimli dini başa çıkma psikoeğitim programının affetme esnekliği, empati ve stresle başa çıkma üzerindeki etkisi. [Yüksek lisans tezi].
- Karip, E. (2003). Conflict management. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaya, F. (2015). *Üniversite öğrencilerinin affetme ve mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki: Duyusal zeka-nın aracı rolü* [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Erzurum.
- Keller, P. S., Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2005). The role of marital discord and parenting in relations between parental problem drinking and child adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(9), 943-951.
- Kersten, K. K. (1990). The process of marital disaffection: Interventions at various stages. *Family Relations*, 39(4), 367-373.
- Koca, D. A., & Yüksel, M. Y. (2017). Bir aile eğitim programının evli annelerin evlilik doyumu, evlilikte sorun çözme becerisi ve psikolojik iyi oluşuna etkisi. *International Journal of Field Education*.
- Kurdek, L. A. (1995). Predicting change in marital satisfaction from husbands' and wives' conflict resolution styles. *Journal of Marriage and the Family*.

- Kurtzberg, T. R., & Mueller, J. S. (2005). The influence of daily conflict on perceptions of creativity: A longitudinal study. *International Journal of Conflict Management*, 16(4), 335-353.
- Lawler Row, K. A., & Piferi, R. L. (2006). The forgiving personality: Describing a life well lived? *Personality and Individual Differences*, 41(6), 1009-1020.
- Markman, H. J., Renick, M. J., Floyd, F. J., Stanley, S. M., & Clements, M. (1993). Preventing marital distress through communication and conflict management training: A 4- and 5-year follow-up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(1), 70-77.
- McCullough, M. E., Exline, J. J., & Baumeister, R. F. (1998). An annotated bibliography of research on forgiveness and related concepts. In E. L. Worthington Jr. (Ed.), *Dimensions of forgiveness* (pp. 193-317). Templeton Foundation Press.
- McCullough, M. E. (2001). Forgiveness: Who does it and how do they do it? *Current Directions in Psychological Science*, 10(6), 194-197.
- McNulty, J. K., & Russell, V. M. (2010). When "negative" behaviors are positive: A contextual analysis of the long-term effects of problem-solving behaviors on changes in relationship satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(4), 587-604.
- Orathinkal, J., Vansteenwegen, A., & Burgraeve, R. (2008). Are demographics important for forgiveness? *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 16(1), 20-27.
- Öner, Ş. Ö. (2013). *Evlü bireylerin evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. İzmir.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Pdrem Yayınları.
- Rubin, K. H., & Brown, I. D. (1975). A life-span look at person perception and its relationship to communicative interaction. *Journal of Gerontology*, 30(4), 461-468.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(1), 53-78.
- Seyfi, S. (2017). *Evlü bireylerin aldatma eğilimleri ve affetme düzeylerinin bağlanma stillerine göre incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. Adana.
- Sivri, F. Z. (2019). *Yetişkinlerde affedicilik, iyimserlik ve öznel zindelik düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Konya.
- Sullivan, K. T., Pasch, L. A., & Johnson, M. D. (2010). Social support, problem solving, and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(4), 631-644.
- Tallichet, S. E., & Willits, F. K. (1986). Gender-role attitude change of young women: Influential factors from a panel study. *Social Psychology Quarterly*, 49(3), 219-227.
- Taluy, N. (2013). *İkili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkileri: Yatırım modeli çerçevesinde yapılan bir çalışma* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi].
- Taysi, E. (2007). *İkili ilişkilerde bağışlama: İlişki kalitesi ve yüklemelerin rolü* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara.
- Tezer, E. (1986). *Evlü eşler arasındaki çatışma davranışları: algılama ve doyum* [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ankara.
- Toprak, M. (2013). *Evlilik ilişkilerinde affetme ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Üncü, S. (2007). *Duygusal zeka ve evlilik doyumunu ilişkisi* [Yüksek lisans tezi].
- Verhofstadt, L. L., Buysse, A., De Clercq, A., & Peene, O. J. (2005). Conflict and support interactions in marriage: An analysis of couples' interactive behavior and online cognition. *Personal Relationships*, 12(1), 23-42.
- Weingarten, H., & Leas, S. (1986). *Levels of marital conflict model: A guide to assessment and intervention in troubled marriages*. University of Michigan, Conflict Management Program.
- Wunderer, E., & Schneewind, K. A. (2008). The relationship between marital standards, dyadic coping and marital satisfaction. *European Journal of Social Psychology*, 38(3), 462-476.